

Pesti képeskönyv

(Ismertem olyan törzsökös budapestieket, akik sohase mozdultak ki ebből a városból, nem tunyaságból vagy fukarságból, hanem mert tíz kerületében megtalálták az öt világrész minden színét és ízét. Ezeket megértem. Egy kis képzelettel Budapesten mindent föllelhetünk.)

I.

Az első kerület, időben a XVIII. században van. Földrajzilag fönn a hegyen a bástyasétánnyal és ódon utcácskáival: az előkelő Anglia, lenn pedig a Krisztinaváros a még mindig erős polgárságával és iparával a hagyománytisztező: Franciaország.

II.

Vidék és egyszersmind a XVI. század. Berlini vörös kenderben egy leány peracet árul, s amott egy török fürdő mered ránk sötét, ólomkeretes ablakszemével, egy furcsa épület, ahol hajdan a basák hintázták a vízben kövér potrohukat.

III.

Valaha Szent Jakab városa. Most Óbuda. Elhagyott utcáin este kilenckor olyan csönd van, mintha fülünkbe vattát dugtak volna. Itt az újpesti híd is, amely nemcsak arra szolgál, hogy az életuntak a Dunába ugorjanak, hanem arra is, hogy a vonatok Budáról Pestre fussanak és vissza. Ha Óbudának volna címerpajzsa, egy sváb asszony foglalhatna benne helyet tejesüveggel.

IV.

Az a tapasztalatom, hogy a Belvárosban sétálni egyáltalán nem fáradtság. Itt megszűnnek a természettan könyörtelen törvényei. Amint vannak bizonyos csillagok, mint például a Venus, melyeken súlyunk megkisebbedik, szinte elenyészik, s oly habkönnyűkké válunk, hogy repülni is tudunk, itt sem érezzük terhünket és az élet terhét. Nem járunk, csak szállunk, csapongunk, ide-oda kóválygunk, boltról boltra, utcáról utcára, a múlt édes légkörében. Amikor halálosan el vagyok csigázva, s más kerületekben föltétlenül kocsira szállnék, és egy lépést se tudnék tenni, itt kilométereket gyalogolok önfeledten, mert valami visz és röpít. A Duna-parton megannyi ismerősnek köszönök, de ott vannak mögöttük és fölöttük a múlt szellemei is, akik hajdan szintén itt sétálgattak. Kisfaludy Károly, Széchenyi István, Vörösmarty Mihály és Petőfi Sándor is.

V.

Itt csodálatosan egymás mellé került öt épület, ahol az élet legfontosabb dolgai zajlanak le, úgyhogy ez a városrész Budapest központi idegrendszérének tekinthető. A Bazilikában a legalázatosabb imák a legmagasabban szárnyalhatnak, a Tudományos Akadémián számon tartják minden szavunkat és rímünket, az Országházban viszont a képviselők egymást tartják számon, a Tőzsdén adnak és vesznek, de inkább elvesznek, a Kúrián pedig elítélik azokat, akik az előbbi épületekben vétkeztek. Lipótváros, aranyváros. A gyermekregények ezt írják: a tőke székhelye. Minap tíz pengőt akartam itt váltani, de az emberek csodálkozva meredtek rám, s bevallották, hogy már régóta nem láttak ily nagy összeget. Csüggedten, de némi büszkeséggel ballagtam tovább, mint egy „nagyobb tőkeérdekeltség”.

VI.

Liget, melyet a békében mindenki lizsének ejtett, az is, aki sohase tudta, hogy mi a különbség az avoir és être között. Ennek a már szinte történelmi regényességnek megszemélyesítője Liliom, meg az a kis cseléd, aki a Liget körhintáján lovagol vasárnap délután, s szédíti magát meg az udvarlót. Innen a messze múltból zeng vissza egy dal: „Ujjé, a Ligetben nagy-szerű...”, melynek értelmét már csak széljegyzetekkel tudjuk megérteni.

VII.

A kisemberek, az értelmi munkások, a kávéházak negyede, ahol természetes, élvezni vágyó asszonyok reggeltől estig a kávéházban üldögélnek.

VIII.

Üllői út, az Üllői út, az üllői úti fák, ifjúságom éneke, egyetemi hallgatók, akik előadásra sietnek, kávémérések, melyekben a kávéba turos bélest aprítanak, sok nyárspolgár és a sok nyárspolgár között a Múzeum-kertben örökkévaló ércruhájában Arany János. Ha lehunyom a szememet, ezt a képet látom: gépíró a mozi előtt türelmesen vár egy fiút.

IX.

A Ferencváros kedélyes és baljós, hányaveti és komor, dévaj és sötéten hullámzó is, a labdáért ordító tömegek önkívületével. Hentesüzleteket látok, hússzín kirakatokkal; homályos söntéseket, vörös abroszokkal; tornainges suhancokat, tetovált karral, és lányokat is, tornaingben, kócosan, esetleg részegen is, s hosszú füttyöket hallok, mentőkocsik túlkét, tűzoltószekerek vad robogását. A háttérben a közvágóhíd, a maga mindennapi tömeggyilkosságával; a teherpályaudvar, a maga kormával és rozsdás csörömpölésével s a járványkórház a maga ijedelmes betegségeivel és mindig betegeket váró, mindig megvetett ágyaival.

X.

Kőbánya, melyre a nem is öreg pestiek úgy emlékeznek, mint a legfiatalabb városrésze, s mégis milyen ódon már, milyen patinás. Két óriási temető között foglal helyet az égre meredő gyárkéményeivel és sörgyáraival, a magyar Pilsen, ahol vastag csaposlegények és csaposlányok szolgálják föl a sört egy életen át, aztán otthagynak csapot-papot, s lefeksznek valamelyik temetőbe.

(*Színházi Élet*, 1933. december 17. – S, 146–149. old.)